

УДК 94(477):929Музичка

Бузейчук В. М. (Одеса)

МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ ЖИТТЯ ПРОФЕСОРА А. В. МУЗИЧКИ

Дослідження діяльності наукових та освітніх закладів нашого регіону вже традиційно стало невід'ємною частиною історичного краєзнавства Одещини і приваблює своєю перспективністю багатьох істориків. Водночас, життя та наукова праця окремих фахівців, так чи інакше пов'язаних з Одесою та її науковими установами, складають в комплексі історію власне цих закладів. Так, колектив історичного факультету Одеського Національного університету ім. І. І. Мечникова плідно досліджує біографії та творчу спадщину викладачів Новоросійського (Одеського) університету. В цій галузі вже досягнуто неабияких успіхів.

Депо випадває з загальної картини період, коли Новоросійський університет було переформовано в Одеський Інститут Народної Освіти, тобто, 1920-ті роки. Саме в цей час в Одеському ІНО працював викладачем (а згодом і професором) Андрій Васильович Музичка. Нечисленні згадки про нього в радянських виданнях абсолютно не дають змоги хоч певною мірою скласти уявлення про життєвий шлях та наукову діяльність доволі значного українського літературознавця та історика літератури. Фактично, можемо сказати, що на даний момент нам вдалося знайти лише три згадки про Андрія Васильовича, датованих радянськими часами, а саме: біографічна довідка в „Українській Радянській Енциклопедії”¹, посилання на дослідження А. Музичкою творчості Лесі Українки в праці О. Білецького „Українське літературознавство за сорок років (1917-1957)”², і, як це не сумно, некролог, який виявився найбільш інформативним джерелом³. Серед вказаних звісток найновішою є біограма з „Української Радянської Енциклопедії” – 1982 року.

Крім цього, вдалося знайти три роботи самого Музички: „Леся Українка: її життя, громадська діяльність і поетична творчість” (Одеса, 1925)⁴, „Марко Черемшина (Іван Семанюк)” (Одеса, 1928)⁵ і статтю у „Червоному Шляху” під назвою „Марко Черемшина”⁶.

Певні відомості дістаємо з діаспорних видань, зокрема „Енциклопедії Українознавства”⁷. Щоправда, порівняння біограм в „Українській Радянській Енциклопедії” та „Енциклопедії Українознавства” не на користь останньої – як за обсягом, так і за інформативністю. Найбільш цінними і такими, що доповнюють раніше відомі дані, є спогади зарубіжних українців, опубліковані в збірнику „Шляхами Золотого Поділля”⁸. Саме ці спогади, опубліковані, до речі, найпізніше з усіх названих робіт, проливають світло на маловідомі раніше епізоди з життя А. Музички.

Народився Андрій Васильович Музичка 6 грудня 1886 року в селі Доброводи Збаразького повіту на Тернопільщині, в селянській сім'ї. Навчався у сільській школі, потім в гімназії у Тернополі. 1911 року закінчив Львівський університет, після чого вчителював на Львівщині та Тернопільщині. Початок Першої Світової війни та посилення українського національно-визвольного руху застали його в Тернополі, де Андрій Васильович працював викладачем у гімназії ім. Франца – Йосифа І. Відомо, що протягом 1914 – 1917 років Андрій Музичка викладав грецьку мову в тернопільських гімназіях⁹. Крім цього, він активно співпрацював з місцевими філіями „Січі” та „Просвіти”, пропагував серед своїх учнів ідеї українського національного відродження. Культурницька робота згодом переросла в революційну. Вже восени 1918 року Музичка бере участь у підготовці та практичному здійсненні Листопадового чину. Так, перед-

бачаючи активізацію польських військових частин та напівофіційних формувань у разі проголошення Української Республіки в Східній Галичині, вчителі гімназії Андрій Музичка та Семен Сидоряк розіслали своїх старших учнів по рідних селах „щоб організували озброєних хлопців і йшли на Тернопіль”¹⁰. Захід був вдалим, і в ніч з 31 жовтня на 1 листопада 1918 року Музичка зі своїми учнями та сільським ополченням роззброїли тернопільську жандармерію, в той час, як інша група учнів розвішувала по місту українські національні прапори¹¹. Таким чином, Андрій Васильович брав дієву участь у проголошенні Західноукраїнської Народної Республіки.

Достеменно невідомо, коли саме Андрій Васильович приїхав до Одеси. Найімовірніше, це було на початку 1919 року, коли після проголошення Акту злуки УНР та ЗУНР 22 січня урядові органи Наддніпрянщини запросили галицьких інтелігентів до тіснішої співпраці на теренах Великої України. Серед багатьох галичан відгукнувся на запрошення і Музичка¹². Певним чином його перебування на Одещині підтверджується тим, що у некролозі вказано, начебто 1919 року Музичка брав участь у боротьбі за радянську владу в Україні¹³. Документально це поки що не підтверджено і не спростовано, тому наразі залишимося на цій позиції.

З 1920 року Андрій Музичка починає викладати українську літературу в Одеському Інституті Народної Освіти¹⁴. Паралельно проводить дослідницьку роботу, вивчає творчість Лесі Українки, Івана Франка, Григорія Сковороди, Марка Черемшини¹⁵. Вже в 1925 році виходить друком перша значна робота Музички – „Леся Українка: її життя, громадська діяльність та поетична творчість”. Цього ж, 1925-го, року Андрію Васильовичу присвоєно звання професора.

1927 року була надрукована у „Червоному Шляху” стаття про Марка Черемшину, а наступного року побачила світ монографія, присвячена цьому письменникові. Як вказано у некролозі професора, він „продовжував кращі традиції дореволюційного галицького літературознавства, став автором перших дійсно наукових розвідок з історії української літератури XIX ст.”¹⁶.

Перелом у долі професора Музички стався у середині 1930-х років. „Енциклопедія Українознавства” вказує, що в цей час Андрія Васильовича було репресовано і вивезено з України¹⁷. З цілком зрозумілих причин радянські видання не згадують про це, як і про діяльність Музички в Галичині. Тому наразі точно не встановлено ні час депортації, ні її причини. Хоча, якщо радянські органи влади отримали відомості про участь Музички в Листопадовому чині, то цього було не просто досить, а навіть занадто. З іншого боку, в своїх роботах А. В. Музичка аж надто часто посилався на дослідження М. Грушевського, С. Єфремова, Д. Донцова та інших „буржуазних націоналістів”, що теж було цілком задовільним приводом для репресій.

Як би там не було, але з середини 1930-х років до початку 1960-х професор Музичка викладає російську літературу та літературу народів СРСР у Кзил-Ординському, а згодом у Семипалатинському педагогічних інститутах¹⁸. Наскільки вдалою була його викладацька та наукова кар’єра – сказати важко. 1957 року О. Білецький в нарисі „Українське літературознавство за сорок років (1917–1957)” лише одного разу згадує дослідження А. Музички про творчість Лесі Українки. Причому, зроблено це досить недбало – ініціали професора Музички у книжці О. Білецького з А. В. перетворились на А. М.¹⁹.

З іншого боку, в 1958 році Андрій Васильович захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук. Тобто, можна сказати, що були важкі моменти, траплялись і приємні події, проте у фаворі Музичка однозначно не був.

Журнал „Радянське літературознавство” у 1966 році, вшановуючи пам’ять померлого професора, спромігся визнати роботи Музички такими, що „становлять

помітну цінність в українському радянському літературознавстві”²⁰. Проте цим визнання заслуг і закінчилось.

Таким чином, використання додаткових джерел діаспорного походження дозволяє висвітлити нові, раніше маловідомі сторінки життя та професійної діяльності Андрія Васильовича Музички. Особливо це стосується часів революційних подій в Західній Україні, про участь в яких А. Музички до цього часу не згадувалось. Поступово ми маємо змогу відкривати таємниці минулого.

В подальшому дослідження життя та наукової діяльності професора А. В. Музички вимагає ретельного розшуку та вивчення архівних документів, спогадів колег та знайомих і введення цих нових джерел у науковий обіг. Зокрема, особливої уваги вимагає питання про час та офіційну причину застосування репресій до Андрія Музички. Не менш цікавим аспектом є і участь професора в громадському, культурному та політичному житті суспільства, як в роки галицького побуту, так і в радянські часи.

Насамкінець зазначимо, що зовсім недавно – у грудні 2006 року – виповнилась 120-та річниця від дня народження Андрія Васильовича Музички. Вважаємо це непоганою нагодою, щоб вшанувати пам’ять одного із значних діячів української – зокрема, одеської – науки.

ПРИМІТКИ:

1. Лисенко І. М. Музичка А. В. // Українська Радянська Енциклопедія. – Вид. 2-е. – Т. 7. – К., 1982. – С. 163-164.
2. Білецький О. І. Українське літературознавство за сорок років (1917-1957). – К., 1957. – 56 с.
3. Пам’яті проф. А. В. Музички // Радянське літературознавство. – 1966. – № 12. – С. 89.
4. Музичка А. Леся Українка: її життя, громадська діяльність і поетична творчість. – Одеса, 1925.
5. Музичка А. Марко Черемшина (Іван Семанюк). – Одеса, 1928.
6. Музичка А. Марко Черемшина // Червоний Шлях. – 1927. – Т. VI. – С. 13-26.
7. Музичка А. // Енциклопедія Українознавства. – Перевид. в Україні. – Т. 5. – Львів, 1996. – С. 1662.
8. Гамуляк В. Тернопіль у боротьбі за державність // Шляхами Золотого Поділля. Тернопільщина і Скалатщина: Регіональний історико-мемуарний збірник. – Т. III. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1983. – С. 80-97; Завадович Р. „Кляса 1923” // Там само. – С. 194-196.
9. Завадович Р. Вказ. праця – С. 194.
10. Гамуляк В. Вказ. праця. – С. 82.
11. Там само. – С. 83.
12. Там само. – С. 81.
13. Пам’яті проф. А. В. Музички. – С. 89.
14. Там само.
15. Лисенко І. М. Вказ. праця. – С. 164.
16. Пам’яті проф. А. В. Музички. – С. 89.
17. Музичка А. // Енциклопедія Українознавства. – Т. 5. – С. 1662.
18. Пам’яті проф. А. В. Музички. – С. 89.
19. Білецький О. І. Вказ. праця. – С. 22.
20. Пам’яті проф. А. В. Музички. – С. 89.